CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL DÁMASO RUIZ-JARABO COLOMER prezentate la 26 octombrie 2006 [1]

I — Introducere

1. Oberster Patent- und Markensenat (Camera Superioară pentru Brevete și Mărci) din Viena, autoritatea administrativă supremă austriacă competentă să judece anumite litigii în domeniul brevetelor și al mărcilor, a adresat Curții două întrebări preliminare referitoare la Directiva 89/104/CEE [2].

2. Litigiul se referă la obligația de utilizare a mărcii sub două dintre aspectele sale: pe de o parte, acela al momentului de la care începe să curgă termenul în interiorul căruia această obligație este suspendată după înregistrarea mărcii, iar pe de altă parte, acela al motivelor care justifică această inacțiune pe o perioadă mai lungă de cinci ani, care paralizează drepturile terților de a invoca decăderea mărcii neutilizate în această perioadă.

3. Soluția necesită o analiză, efectuată pentru prima dată, a anumitor expresii cuprinse în articolul 10 alineatul (1) și în articolul 12 alineatul (1) din directiva comunitară citată anterior. Cu toate acestea, având în vedere că organul de trimitere solicită asistența judiciară prevăzută la articolul 234 CE pentru prima dată și că nu aparține sistemului judiciar austriac, este necesar ca, înainte de examinarea pe fond a întrebărilor, să se analizeze dacă acesta are capacitatea de a solicita Curții asistență pentru interpretarea unei dispoziții legale.

II — Cadrul juridic

A — *Directiva 89/104/CEE*

4. Articolul 10 alineatul (1) din această directivă, intitulat „Utilizarea mărcii", prevede:

„Dacă, în termen de cinci ani de la data la care procedura de înregistrare s-a încheiat,

1 — Limba originală: spaniola.

2 — Prima directivă 89/104/CEE a Consiliului din 21 decembrie 1988 de apropiere a legislațiilor statelor membre cu privire la mărci (JO L 40, p. 1, Ediție specială, 17/vol. 1, p. 92).

marca nu a fost utilizată efectiv [a se citi «serios»] de către titular în statul membru în cauză pentru produsele sau serviciile pentru care aceasta este înregistrată sau dacă o astfel de utilizare a fost suspendată pe o perioadă neîntreruptă de cinci ani, marca este supusă sancțiunilor prevăzute în prezenta directivă, cu excepția cazului în care există un motiv întemeiat pentru a nu fi fost utilizată."

5. Pentru armonizarea dispozițiilor referitoare la decăderea mărcilor înregistrate, articolul 12 alineatul (1) din directivă prevede:

„Titularul unei mărci poate fi decăzut din drepturile sale dacă, pe o perioadă neîntreruptă de cinci ani, marca nu a fost utilizată în mod serios, în statul membru în cauză, pentru produsele sau serviciile pentru care aceasta este înregistrată și dacă nu există motive întemeiate pentru a nu fi fost utilizată [...]"

B — *Legea austriacă privind protecția mărcilor*

6. În temeiul articolului 33a alineatul 1 din Legea austriacă privind protecția mărcilor (Markenschutzgesetz) [3], orice persoană poate solicita anularea unei mărci înregistrate în Austria de cel puțin cinci ani sau care beneficiază de protecție în Austria în temeiul articolului 2 alineatul 2 dacă această marcă nu a fost utilizată în mod serios pe teritoriul austriac pentru produsele și serviciile pentru care a fost înregistrată în perioada de cinci ani anterioară datei la care se formulează cererea de anulare (articolul 10a din lege) nici de titularul său, nici de un terț cu consimțământul acestuia, cu excepția cazului în care titularul mărcii poate justifica neutilizarea.

7. Articolul 2 alineatul 2 prevede că această lege este aplicabilă, prin analogie, drepturilor de marcă dobândite pentru teritoriul Republicii Austria în temeiul convențiilor internaționale.

8. Prin urmare, potrivit organului de trimitere, de la articolul 33a alineatul 1 din Markenschutzgesetz coroborat cu articolul 2 alineatul 2 din aceeași lege rezultă că, pentru mărcile internaționale protejate în Austria, termenul de cinci ani se calculează de la data la care începe perioada de protecție.

C — *Dreptul internațional*

9. Printre tratatele multilaterale relevante pentru prezenta trimitere preliminară

3 — Markenschutzgesetz 1970, BGBl. 260/1970, ultima modificare în BGBl. I, 151/2005.

figurează Convenția de la Paris pentru protecția proprietății industriale (denumită în continuare „Convenția de la Paris") [4], Aranjamentul de la Madrid privind înregistrarea internațională a mărcilor (denumit în continuare „Aranjamentul de la Madrid") [5] și Acordul privind aspectele legate de comerț ale drepturilor de proprietate intelectuală (denumit în continuare „Acordul TRIPS") [6].

10. Articolul 5 litera C alineatul 1) din Convenția de la Paris prevede:

„Dacă, într-o țară, folosirea mărcii înregistrate este obligatorie, înregistrarea nu va putea fi anulată decât după un termen echitabil și numai dacă cel interesat nu justifică motivele lipsei sale de acțiune."

11. Aranjamentul de la Madrid, la rândul său, stabilește, la articolul 4, principiul egalității între protecția mărcilor internaționale și protecția mărcilor naționale în țările pentru care înregistrarea se efectuează de biroul internațional. Potrivit articolului 5, administrațiile naționale au facultatea de a refuza acordarea acestei protecții în condițiile prevăzute prin Convenția de la Paris [alineatul 1)] în termenul prevăzut de legislația lor națională, care nu trebuie să depășească un an [alineatul 2)].

12. În sfârșit, articolul 19 din Acordul TRIPS se referă la obligația de utilizare în următorii termeni:

„(1) În cazul în care folosința unei mărci este obligatorie pentru menținerea înregistrării sale, înregistrarea nu poate fi anulată decât după o perioadă neîntreruptă de nefolosință de cel puțin trei ani, cu excepția cazului în care titularul mărcii prezintă motive întemeiate referitoare la existența unor obstacole în calea folosinței. Circumstanțele independente de voința titularului mărcii care constituie un obstacol în calea folosinței mărcii, de exemplu restricțiile la import sau alte prevederi ale autorităților publice ce vizează produsele sau serviciile protejate prin marcă, trebuie să fie considerate motive întemeiate de justificare a nefolosinței."

III — Acțiunea principală și întrebările preliminare

13. Începând cu anul 1973, Lidl administrează un lanț de hipermarketuri în Germania,

4 — Semnată la Paris la 20 martie 1883, revizuită ultima dată la Stockholm la 14 iulie 1967 și modificată la 28 septembrie 1979.

5 — Semnat la Madrid la 14 aprilie 1891, revizuit ultima dată la Stockholm la 14 iulie 1967 și modificat la 28 septembrie 1979.

6 — Negocierile multilaterale din Runda Uruguay (1986-1994) — Acordul de la Marrakech privind constituirea Organizației Mondiale de Comerț, semnat la Marrakech (Maroc) la 15 aprilie 1994 — Anexa 1C — Comerț — Acordul privind aspectele legate de comerț ale drepturilor de proprietate intelectuală (OMC) (JO L 336, p. 214, Ediție specială, 11/vol. 10, p. 228).

comercializând mâncăruri preparate care poartă marca „Le Chef DE CUISINE" exclusiv în restaurante cu autoservire proprii. Lidl este titularul acestei mărci figurative și verbale, înregistrată pentru clasele 29 și 30 în sensul Aranjamentului de la Nisa [7], care este protejată în Germania începând de la 8 iulie 1993, iar în Austria, ca marcă internațională, începând de la 12 octombrie 1993. Publicarea în registrul internațional cuprinde următoarea observație:

„Data înregistrării în temeiul regulii 17.1) din regulamentul de aplicare din 22 aprilie 1988: 2 decembrie 1993" [8].

14. Lidl a deschis primul său hipermarket în Austria la 5 noiembrie 1998, după ce a analizat în cadrul societății modul de prezentare a produselor, a solicitat acordul furnizorilor și a depozitat produsele care i-au fost livrate.

15. La 13 octombrie 1998, domnul Häupl a solicitat anularea mărcii în litigiu pentru teritoriul austriac pentru motivul neutilizării, în temeiul articolului 33a din Markenschutzgesetz menționată anterior, susținând că termenul de cinci ani începuse să curgă la 12 octombrie 1993, data la care începuse perioada de protecție. Acesta a adăugat că Lidl nu utilizase marca în litigiu în acest stat membru în această perioadă.

16. Societatea germană a solicitat respingerea acestei cereri de anulare, întemeindu-se pe faptul că termenul de cinci ani începuse să curgă la 2 decembrie 1993 și că acesta s-ar fi împlinit, așadar, la 2 decembrie 1998. De asemenea, Lidl a arătat că la această din urmă dată pusese deja în vânzare produse purtând marca în litigiu în primul său hipermarket austriac. Aceasta a adăugat că, începând cu 1994, prevăzuse extinderea activităților sale în Austria, însă deschiderea de noi magazine fusese întârziată de „obstacole birocratice".

17. Divizia de anulări a Oficiului pentru Brevete și Mărci a declarat anularea mărcii pe teritoriul austriac începând de la 12 octombrie 1998.

18. Lidl a atacat această decizie la Oberster Patent- und Markensenat care, întrucât avea îndoieli cu privire la modul în care trebuie interpretată legislația națională în raport cu dreptul comunitar, a hotărât să sesizeze Curtea cu următoarele întrebări preliminare, în temeiul articolului 234 CE:

„1) Articolul 10 alineatul (1) din Directiva 89/104/CEE trebuie interpretat în

7 — Aranjamentul de la Nisa privind clasificarea internațională a produselor și serviciilor în vederea înregistrării mărcilor din 15 iunie 1957, astfel cum a fost revizuit și modificat.

8 — În franceză în textul original.

sensul că termenii «data la care procedura de înregistrare s-a încheiat» vizează data la care începe perioada de protecție?

2) Articolul 12 alineatul (1) din Directiva 89/104/CEE trebuie interpretat în sensul că există motive întemeiate pentru neutilizarea mărcii atunci când punerea în aplicare a strategiei comerciale a întreprinderii urmărite de titularul mărcii este întârziată de cauze exterioare societății sau titularul mărcii trebuie să își modifice strategia pentru a putea utiliza marca în timp util?"

IV — Procedura în fața Curții

19. Decizia de trimitere a întrebărilor preliminare a fost primită la grefa Curții la 10 iunie 2005.

20. Domnul Häupl, societatea Lidl, guvernele francez și austriac, precum și Comisia au depus observații scrise în termenul stabilit la articolul 23 din Statutul Curții de Justiție și au prezentat, cu excepția guvernului austriac, observații orale în ședința din 21 septembrie 2006.

V — Analiza întrebărilor preliminare

A — *Problemă prealabilă: admisibilitatea întrebărilor preliminare*

21. Trebuie subliniat că în observațiile scrise nu s-a exprimat nicio rezervă cu privire la admisibilitatea întrebărilor adresate de Oberster Patent- und Markensenat. Cu toate acestea, având în vedere că este pentru prima dată când aceasta recurge la procedura prevăzută la articolul 234 CE, apare ca fiind oportun să se examineze din oficiu dacă Oberster Patent- und Markensenat este o „instanță" a unui stat membru, astfel cum solicită această prevedere.

22. În unele dintre concluziile noastre anterioare [9], am subliniat că, în hotărârile Curții, noțiunea de instanță în sensul articolului 234 CE nu este suficient precizată, propunând includerea în această definiție a tuturor organelor care fac parte din fiecare sistem judiciar național, precum și a acelora care, fără a face parte din aceste sisteme, pronunță decizii care nu sunt supuse vreunei căi de atac [10], aplicând în acest caz cu rigurozitate criteriile enumerate în jurisprudența Curții, precum și în jurisprudența Curții de la Strasbourg, în special acelea referitoare la independență și la caracterul contradictoriu al procedurii [11].

9 — Concluziile din 28 iunie 2001 prezentate în cauza în care s-a pronunțat hotărârea din 29 noiembrie 2001, De Coster (C-7/00, Rec., p. I-9445).

10 — Punctul 83 și următoarele din concluziile citate la nota de subsol 9.

11 — *Ibidem*, punctul 89.

23. De asemenea, în alte concluzii [12], am subliniat tendința recentă din jurisprudența Curții spre o interpretare mai strictă a caracteristicilor descriptive ale acestor entități, în special în legătură cu criteriul independenței lor [13], mai conform punctului nostru de vedere, încurajând continuarea acestei evoluții în privința celorlalte citerii.

24. Oberster Patent- und Markensenat nu face parte din sistemul judiciar austriac, ci aparține categoriei „organelor colegiale independente cu caracter judiciar" [14], la care se referă articolul 133 alineatul 4 din Constituția austriacă și în legătură cu care Curtea s-a pronunțat în unele cauze anterioare [15], ceea ce impune o analiză detaliată a criteriilor în temeiul cărora aceasta este abilitată să recurgă la procedura întrebărilor preliminare.

25. Originea legală a acesteia nu lasă loc niciunei îndoieli, întrucât este menționată la articolele 74 și 75 din Legea austriacă privind brevetele („Patentgesetz") [16], iar funcționarea acesteia este reglementată la articolul 140 din aceeași lege, care face trimitere la normele de procedură în materie de brevete (articolele 113-127 și 129-136 din aceeași lege).

26. Caracterul său permanent se deduce din modul de redactare a articolului 70 alineatul 2 a doua teză din Legea austriacă privind brevetele, care prevede că aceasta are competența de a judeca căile de atac formulate împotriva deciziilor camerei de recurs („Beschwerdeabteilung") a oficiului austriac pentru brevete și mărci, fără nicio limitare temporală.

27. De la acest articol se deduce și natura obligatorie a acestuia, întrucât competența sa nu are caracter facultativ, precum în cazul organelor arbitrale [17], ci reprezintă singura

12 — Concluziile prezentate în cauza în care s-a pronunțat hotărârea din 30 martie 2006, Emanuel (C-259/04, Rec., p. I-3089, punctul 26).

13 — Hotărârea din 30 mai 2002, Schmid (C-516/99, Rec., p. I-4573), împreună cu concluziile avocatului general Tizzano și hotărârea din 31 mai 2005, Syfait și alții (C-53/03, Rec., p. I-4609), prin care s-a constatat inadmisibilitatea trimiterilor formulate de Comisia Concurenței elenă (Epitropi Antagonismou), subliniindu-se caracterul insuficient al independenței acesteia, întrucât se afla sub tutela Ministerului Dezvoltării elen.

14 — „Weisungsfreie Kollegialbehörde mit richterlichem Einschlag" în germană.

15 — Hotărârea din 15 ianuarie 1998, Mannesmann Anlagenbau Austria și alții (C-44/96, Rec., p. I-73), în ceea ce privește Bundesvergabeamt (Biroul Federal de Control al Licitațiilor), hotărârea din 4 februarie 1999, Köllensperger și Atzwanger (C-103/97, Rec., p. I-551), în ceea ce privește Tiroler Landesvergabeamt (Biroul de Control al Licitațiilor din Tirol), și hotărârea din 18 iunie 2002, HI (C-92/00, Rec., p. I-5553), cu privire la Vergabekontrollsenat des Landes Wien (Comisia de Control al Licitațiilor din Landul Viena), în care s-a recunoscut posibilitatea entităților citate de a face uz de mecanismul de cooperare judiciară prevăzut la articolul 234 CE. În sens contrar, în ceea ce privește Berufungssenat der Finanzlandesdirektion für Wien, Niederösterreich und Burgenland (Camera de recurs a Direcției Regionale a Finanțelor Publice din Viena, Austria Inferioară și Burgenland), a se vedea hotărârea din 30 mai 2002, Schmid, citată anterior, punctele 36-44.

16 — BGBl. 259/1970, modificată ultima dată prin legea publicată în BGBl. I, 96/2006.

17 — Hotărârea din 23 martie 1982, Nordsee (102/81, Rec., p. 1095, punctul 7 și următoarele).

opțiune legal prevăzută atunci când o persoană vrea să atace o decizie de anulare pronunțată de oficiul național pentru brevete și mărci [18].

28. De asemenea, nu există îndoieli referioare la independența sa, alineatul 9 al articolului 74 menționat anterior insistând asupra acestei condiții și asupra independenței complete a membrilor Oberster Patent- und Markensenat față de orice instrucțiuni pe care aceștia ar putea să le primească. În plus, alineatele 6 și 7 stabilesc durata mandatului acestora și cauzele pentru care acesta poate înceta, legate de cazuri extreme precum incapacitatea, pierderea cetățeniei austriece sau condamnarea pentru infracțiuni sancționate cu pedepse privative de libertate mai mari de un an.

29. Din toate aceste prevederi din Legea privind brevetele rezultă cu claritate că organul în cauză aplică norme de drept, iar procedura acestuia este contradictorie, potrivit articolelor 113-127 și 129-136 din legea respectivă, aplicabile în temeiul articolului 140 alineatul 1 din aceeași lege.

18 — Articolul 133 din Constituția federală a Austriei oferă soluția în cazul problemei dacă Verwaltungsgerichtshof (Tribunalul Administrativ Suprem) are competența de a soluționa litigii în aceleași materii ca și organul de trimitere, incertitudine rezultată din competența acestuia în domeniul înregistrării sau al concesionării unui drept de marcă. Doctrina a criticat această atribuire complexă de competență diverselor organe judiciare în cadrul aceleiași ramuri de drept; a se vedea în acest sens Beetz, R., „Articolul 39", în lucrarea colectivă intitulată *Marken.schutz — Systematischer Kommentar zum Markenschutzgesetz*, sub direcția Guido Kucsko, Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, Viena, 2006, p. 660.

30. De asemenea, aceasta se pronunță în ultimă instanță [19], potrivit articolului 133 alineatul 4 din Constituția federală austriacă, iar deciziile sale au caracter jurisdicțional, în sensul dat acestei expresii de către Curte [20].

31. Prin urmare, Oberster Patent- und Markensenat îndeplinește condițiile impuse de jurisprudență unui organ judiciar național [21] pentru a i se permite să recurgă la procedura trimiterii preliminare prevăzută la articolul 234 CE, fiind posibilă astfel examinarea întrebărilor pe care aceasta le-a adresat, potrivit unei opinii larg împărtășite de doctrina austriacă [22].

B — *Cu privire la fondul întrebărilor preliminare*

32. Din modul de formulare a celor două întrebări preliminare se deduce că a doua are

19 — Trebuie subliniat că, astfel cum am propus în concluziile pe care le-am prezentat în cauza De Coster, citată anterior, pentru ca un organ să efectueze o trimitere în temeiul articolului 234 CE, faptul că acesta pronunță decizii care nu sunt supuse vreunei căi de atac prezintă o importanță fundamentală, întrucât, dacă organul respectiv nu face parte din sistemul judiciar austriac, imposibilitatea contestării deciziilor sale, cu excepția posibilității limitate de a le ataca la Curtea Federală Constituțională, ar determina ca trimiterea preliminară a acestuia să fie admisibilă.

20 — Nu fac parte din această noțiune: procedurile necontencioase, potrivit hotărârii din 19 octombrie 1995, Job Centre (C-111/94, Rec., p. I-3361, punctul 9), ținerea registrului comerțului de către instanțele judecătorești naționale germane, potrivit hotărârii din 15 ianuarie 2002, Lutz și alții (C-182/00, Rec., p. I-547, punctele 15 și 16), precum și funcția de ținere a cărții funciare de către unele instanțe judecătorești austriece, potrivit hotărârii din 14 iunie 2001, Salzmann (C-178/99, Rec., p. I-4421).

21 — A se vedea hotărârea din 17 septembrie 1997, Dorsch Consult Ingenieursgesellschaft (C-54/96, Rec., p. I-4961, punctul 23 și jurisprudența citată), și hotărârea Schmid, citată anterior, punctul 34.

22 — A se vedea Hackenberg, W., și Stix-Hackl, Ch., *Handbuch zum Verfahren vor dem Europäischen Gerichtshof*, ediția a doua, Viena, 2000, p. 120, precum și Beetz, R., *op. cit.*, p. 664, care afirmă în mod categoric că Oberster Patent- und Markensenat trebuie considerată instanță în sensul articolului 234 CE.

un caracter subsidiar față de prima, cel puțin în contextul factual din acțiunea principală, întrucât, în cazul în care interpretarea propusă a articolului 10 alineatul (1) din directivă ar rezolva litigiul în favoarea titularului mărcii în litigiu, examinarea justificării neutilizării mărcii în temeiul articolului 12 ar fi lipsită de obiect.

35. Cu toate acestea, trebuie să ne întoarcem la originea problemei și să nuanțăm adevărata dimensiune a dezbaterii, evitând să confundăm noțiuni care, deși ar putea coexista, nu se suprapun în mod obligatoriu, astfel cum vom arăta în continuare, întemeindu-ne pe două argumente: întinderea unificării legislațiilor prin intermediul Directivei 89/104 și natura obligației de utilizare a mărcilor înregistrate.

1. Analiza articolului 10 alineatul (1) din directivă

i) Întinderea armonizării în domeniul mărcilor

33. Deși litigiul se referă la o marcă internațională, vom efectua o analiză limitată strict la dreptul comunitar, pentru a aborda eventualele probleme care rezultă din înregistrarea la biroul Organizației Mondiale de Proprietate Intelectuală (OMPI).

36. În al treilea considerent al directivei, se exprimă intenția de a nu se realiza o apropiere totală a legislațiilor statelor membre în domeniul mărcilor, ci de a limita apropierea la dispozițiile naționale care au o incidență directă asupra funcționării pieței interne.

a) Sensul expresiei „data la care procedura de înregistrare s-a încheiat"

34. În observațiile depuse în cadrul prezentei proceduri preliminare, dezbaterea s-a concentrat în mare parte asupra coincidenței dintre obiectul litigiului, menționat mai sus, și data la care începe perioada de protecție a mărcii, fără îndoială din cauza faptului că organul de trimitere exprimă o poziție în favoarea unei astfel de coincidențe în decizia de trimitere.

37. Astfel, se reglementează în mod exhaustiv semnele care pot să constituie o marcă și care pot fi înregistrate (articolele 2, 3 și 4), drepturile conferite de înregistrare și limitele acestora (articolele 5-9), obligația de utilizare sub toate aspectele sale (articolele 10, 11 și 12), anumite cauze speciale de refuz, de decădere sau de nulitate (articolele 13 și 14) și anumite tipuri determinate de mărci (articolul 15).

38. Ca o consecință a acestei limitări a apropierii în anumite domenii, rămâne un larg spectru de aspecte în care, potrivit celui de al cincilea considerent, statele membre păstrează libertatea de a stabili dispozițiile de procedură privind înregistrarea, decăderea din drepturi sau nulitatea mărcilor dobândite prin înregistrare, de exemplu: să stabilească forma procedurilor de înregistrare și de nulitate, să decidă dacă drepturile anterioare trebuie invocate în procedura de înregistrare sau în aceea de nulitate sau în ambele ori, mai mult, în cazul în care drepturile anterioare pot fi invocate în procedura de înregistrare, să prevadă o procedură de opoziție sau o examinare *ex officio*. În plus, statele membre au facultatea de a stabili efectele decăderii din drepturi sau ale nulității mărcilor.

39. Prin urmare, nu este surprinzător faptul că tratamentul rezervat în legislațiile naționale tuturor acestor chestiuni prezintă diferențe notabile, ceea ce explică disparitățile între soluțiile propuse de părțile din prezenta procedură preliminară, puternic influențate de particularitățile ordinii juridice de care aparține fiecare.

40. Rezumând și simplificând mult panoplia de reglementări în funcție de locul de înregistrare a mărcii, se disting cel puțin trei modele: sistemele în care înregistrarea mărcilor se efectuează înainte chiar de examinarea motivelor absolute sau relative de refuz, acelea care efectuează înregistrarea între aceste examinări și acelea care așteaptă finalizarea acestor investigații pentru înregistrarea semnelor care pot constitui o marcă. Acest din urmă sistem este cel mai răspândit în Europa.

41. Propunerile prezentate Curții fac în mod frecvent legătura între data la care începe perioada de utilizare a mărcii și momentul în care posesorul a obținut definitiv deplina proprietate, și anume liberă de orice risc de eventuală pierdere ca urmare a reclamațiilor terților sau a oficiului național pentru mărci. Potrivit acestora, obligația de utilizare a semnului nu se naște decât după îndepărtarea tuturor incertitudinilor care amenință înregistrarea lui.

42. Cu toate acestea, modul în care este formulată întrebarea preliminară, prin stabilirea unei legături între „data la care procedura de înregistrare s-a încheiat" și „data la care începe perioada de protecție" a direcționat dezbaterea pe o pistă falsă, îndreptând-o într-o direcție greșită.

43. În opinia noastră, pentru a înțelege bine expresia aici examinată, trebuie evidențiată *voluntas legislatoris* a prevederii, în conformitate cu următoarele recomandări.

44. În primul rând, textul legislativ pleacă tocmai de la diversitatea sistemelor din țările Uniunii pe care am evocat-o, pentru a se opri asupra elementului comun cel mai caracteristic, universalitatea procedurii de înregistrare a mărcilor, care se încheie întotdeauna, atunci când marca este recunoscută, prin înregistrarea acesteia, în temeiul unei decizii a oficiului pentru mărci competent, decizie care va fi în mod necesar datată și însoțită de obicei de notificarea către partea interesată și de publicare, care este esențială.

45. În al doilea rând, directiva nu definește cu rigoare data la care se încheie această procedură de înregistrare, în principal întrucât respectă, făcând astfel dovada unei precauții remarcabile, repartizarea competenței la care se face aluzie în al cincilea considerent. Prin urmare, le revine statelor membre sarcina de a determina când se încheie procedura de înregistrare la oficiile pentru mărci ale acestora, precizând dacă înregistrarea intervine înainte sau după examinarea motivelor de refuz sau dacă aceasta cuprinde și publicitatea.

46. În al treilea rând, conștientă de disparitățile existente între legislațiile naționale, directiva nu a luat deplina proprietate asupra mărcii drept referință pentru începerea curgerii termenului de prescripție; într-adevăr, dacă ar fi procedat astfel, nu ar fi armonizat nimic, întrucât, potrivit sistemelor juridice, momentul nașterii obligației de utilizare a mărcii fie ar fi amânat până la soluționarea tuturor opozițiilor terților, fie ar retroactiva până la data cererii de înregistrare, în cazul în care ordinea juridică națională prevede această ficțiune juridică.

47. În schimb, directiva nu precizează momentul exact la care procedura de înregistrare se consideră încheiată, determinarea acestuia fiind în sarcina legiuitorului național, deoarece între datele care ar putea fi reținute (data înregistrării, data notificării sale către persoana interesată și data publicării) nu va exista niciodată o perioadă atât de lungă pentru a periclita securitatea juridică sau obiectivul unificator urmărit prin directiva comunitară.

48. Observațiile de mai sus pot fi înțelese mai bine analizând adevărata semnificație a obligației de utilizare a mărcii.

ii) Obligația de utilizare

49. Trebuie clarificat ce se înțelege prin obligația de utilizare, având în vedere că Directiva 89/104 prevede o perioadă limită pe parcursul căreia proprietarul mărcii trebuie să înceapă să utilizeze marca din punct

de vedere comercial, întrucât, dacă perioada a expirat, dreptul său asupra mărcii ar putea fi contestat ca urmare a inacțiunii sale [23].

50. Indiferent de divergențele existente între diversele legislații naționale, acest mecanism juridic urmărește același obiectiv în toate sistemele juridice: adaptarea numărului mărcilor înregistrate la numărul acelora care sunt folosite și care îndeplinesc funcția lor economică pe piață [24], apropiind realitatea registrelor de realitatea schimburilor comerciale, întrucât, astfel cum am subliniat cu altă ocazie, oficiile pentru mărci nu sunt simple depozitare ale unor mărci păstrate în rezervă, în așteptarea vreunui curajos care să se aventureze să le utilizeze, cu riscul ca atunci titularul să vină și să invoce marca într-un scop cel puțin speculativ. Dimpotrivă, acestea trebuie să fie reflectarea fidelă a realității, a indicațiilor pe care întreprinderile le utilizează în comerț pentru a diferenția produsele și serviciile lor. În oficiile pentru proprietate industrială nu trebuie să fie înregistrate decât mărcile care participă la activitatea comercială [25].

51. În plus, această obligație vizează să faciliteze accesul terților la înregistrare [26], astfel cum rezultă din textul directivei, care interzice invocarea unei mărci înregistrate, dar care nu a fost utilizată pe o perioadă mai lungă de cinci ani, drept cauză de nulitate a unei alte mărci identice sau similare sau pentru a se opune înregistrării acesteia [articolul 11 alineatele (1) și (2)].

52. La aceste obiective se face de asemenea referire în al optulea considerent al directivei, care arată că „[...] pentru a reduce numărul total al mărcilor înregistrate și protejate în Comunitate și, prin urmare, numărul conflictelor care apar între ele, este important să se ceară ca mărcile înregistrate să fie efectiv utilizate, sub amenințarea decăderii din drepturi [...]".

53. Rezumând, din punct de vedere juridic, obligația de utilizare prezintă două fețe: pe avers figurează o sarcină impusă *ex lege* titularului recent al unui drept de proprietate intelectuală din această categorie, iar pe revers, puterile și drepturile terților în cazul în care această obligație nu este respectată.

54. În lumina acestei naturi duale, nu este dificil să se înțeleagă că data la care procedura de înregistrare s-a încheiat este aceea care respectă cel mai bine interesele

23 — În legislația germană, posibilitatea de confuzie este subliniată de Bous, U., „§ 25 Ausschluß von Ansprüchen bei mangelnder Benutzung", în Ekey, F. L., și Klippel, D., *Heidelberger Kommentar zum Markenrecht*, Ed. C. F. Müller, Heidelberg, 2003, p. 370.

24 — Fezer, K.-H., *Markenrecht*, Ed. C. H. Beck, ediția a treia, München, 2001, p. 1191.

25 — A se vedea concluziile pe care le-am prezentat în cauza în care s-a pronunțat hotărârea din 11 martie 2003, Ansul (C-40/01, Rec., p. I-2439), punctul 42. A se vedea de asemenea punctul 36 din aceeași hotărâre.

26 — Fernández-Nóvoa, C., *Tratado sobre Derecho de marcas*, Ed. Marcial Pons, Madrid, 2001, p. 454.

ambelor părți. Întrucât înregistrarea face dovadă deplină, titularul dreptului de proprietate intelectuală este în măsură să calculeze termenul care îi este stabilit și să își planifice strategia comercială. Dimpotrivă, stabilirea unei legături între determinarea acestui moment și riscul de opoziție din partea concurenților, astfel cum prevăd sistemele în care motivele relative de refuz se analizează după înregistrare, ar determina o incertitudine excesivă în ceea ce privește data la care se naște obligația nu numai pentru titular și persoana care a formulat opoziție, ci de asemenea și mai ales pentru terți, străini de un astfel de litigiu.

55. Astfel de inconveniente ar apărea dacă s-ar admite ficțiunea care constă în stabilirea unei legături între data încheierii procedurii și data la care începe perioada de protecție, astfel cum permit sistemele care se întemeiază pe acest artificiu juridic pentru protejarea titularului în mod retroactiv, de la depunerea cererii de înregistrare. În această ipoteză, se cere utilizarea efectivă a mărcii încă de la simpla cerere prezentată oficiului național pentru proprietate intelectuală, soluție criticabilă, întrucât, pe de o parte, aceasta ar impune o obligație în sarcina unei persoane care nu are niciun drept, iar pe de altă parte, ar reduce perioada de cinci ani ca urmare a simplului fapt că a obținut un drept de proprietate industrială, fără a i se da posibilitatea de a controla durata procedurii în temeiul căreia i-a fost conferit acest drept exclusiv.

56. Pentru acest motiv, data la care procedura de înregistrare se încheie, prin caracterul său obiectiv și ușor identificabil de toate persoanele interesate, garantează cel mai bine securitatea juridică care este indispensabilă. Astfel, aceasta se impune ca fiind data cea mai adecvată pentru începerea calculării termenului de cinci ani în care obligația de utilizare să fie îndeplinită; în plus, aceasta coincide, în general, cu înregistrarea, a cărei notificare marchează momentul nașterii acestei obligații pentru titularul mărcii, însă nu este în mod obligatoriu legată de momentul dobândirii folosinței pașnice a dreptului de marcă.

57. După această analiză a dreptului comunitar, trebuie examinate repercusiunile mărcii internaționale asupra acestor reflecții.

b) Marca internațională

58. Nici Aranjamentul de la Madrid, nici tratatul pe care îl completează, Convenția de la Paris, nu conțin dispoziții care să reglementeze obligația de utilizare a mărcii. Primul nu conține nicio regulă în această privință, în timp ce al doilea impune statelor contractante, la articolul 5 litera C alineatul 1), să condiționeze această obligație de expirarea unui termen „echitabil" și de posibilitatea justificării de către persoana interesată a inacțiunii sale. Cu toate acestea, nu se prevede nimic relativ la data la care trebuie să înceapă să se calculeze acest termen, astfel încât, având în vedere că trebuie aplicat dreptul național, devine relevant și dreptul comunitar și, prin urmare, Directiva 89/104.

59. Cu toate acestea, nu trebuie să se tragă concluzii pripite, întrucât Aranjamentul de la Madrid prevede un sistem de înregistrare ale cărui caracteristici esențiale merită a fi prezentate [27].

60. Prin acest mecanism de aplicare mondială, întreprinderile au posibilitatea de a obține printr-o înregistrare unică protecția mărcii țării de origine în atâtea state contractante câte doresc. Protecția mărcilor înregistrate la sediul OMPI de la Geneva este determinată de principiile teritorialității și egalității de tratament, astfel încât mărcile pentru care se solicită extinderea protecției la alte țări semnatare trebuie să beneficieze de aceleași garanții precum mărcile naționale [28].

61. Formularul de cerere se depune la administrația țării de origine a mărcii care se solicită a fi înregistrată ca marcă internațională [29]; această administrație efectuează atunci o examinare sumară a documentelor prezentate de persoana interesată pentru a se asigura în special că marca figurează în registrul național pe numele depunătorului și pentru produsele și serviciile indicate în formular; apoi, aceasta verifică drepturile depunătorului și dacă acesta a îndeplinit corect procedura, furnizând documentele relevante [30].

62. La primirea dosarului, biroul internațional controlează numai aspectele de formă și plata taxelor în temeiul Aranjamentului de la Madrid și a regulamentului de aplicare a acestuia [31]. În cazul în care condițiile sunt îndeplinite, acesta procedează la înregistrarea mărcii în registrul internațional. Dar biroul internațional nu verifică dacă marca obiect al cererii merită protecție în țările contractante desemnate, acest control fiind de competența acestor țări [32], în termenul maxim de un an începând de la data înregistrării [33].

63. Rezumând, marca internațională presupune înlocuirea obligației de înregistrare în fiecare dintre țările pentru care se solicită protecția unei mărci cu o singură cerere

27 — În cele ce urmează, ne referim în exclusivitate la Aranjamentul de la Madrid, iar nu la protocolul acestuia, semnat de asemenea în capitala Spaniei la 27 iunie 1989 și care, în pofida titlului său, reprezintă un nou tratat internațional, deși conținutul acestuia este în mare măsură comparabil cu acela al Aranjamentului de la Madrid. Acest al doilea acord a permis obținerea aderării anumitor țări care criticau aranjamentul pentru lipsă de suplețe, prin aceea că nu admitea posibilitatea înregistrării în registrul internațional a cererilor de marcă depuse la oficiile naționale pentru mărci. Protocolul a intrat în vigoare la 1 decembrie 1995. A se vedea Fezer, K.-H., *op. cit.*, p. 2027 și următoarele.

28 — Astfel cum prevede articolul 4 alineatul 1) din Aranjamentul de la Madrid.

29 — Articolul 3 alineatul 1) din Aranjamentul de la Madrid.

30 — Pentru o expunere mai detaliată, a se vedea Botana Agra, J. M., „Las marcas internacionales", în Navarro Chinchilla, J. J. și Vázquez García, R. J. (coordonatori), *Estudios sobre marcas*, Ed. Comares, Granada, 1995, p. 37 și următoarele.

31 — În prezent, există un Regulament comun de aplicare a Aranjamentului de la Madrid privind înregistrarea internațională a mărcilor și a Protocolului referitor la acest aranjament (text în vigoare de la 1 aprilie 2004), care poate fi consultat la: http://www.wipo.int/madrid/es/legal_texts/common_regulations.htm

32 — Articolul 5 alineatul 1) din Aranjamentul de la Madrid.

33 — Articolul 5 alineatul 2) din Aranjamentul de la Madrid.

introdusă la biroul internațional de la Geneva, dând astfel titularilor acestor drepturi de proprietate industrială mijloacele adecvate pentru a se proteja, dincolo de frontiere, de atacurile ilicite ale concurenților neloiali sau ale piraților versați.

64. Prin urmare, pentru a răspunde la întrebarea preliminară, trebuie să se verifice data la care a avut loc înregistrarea internațională.

65. Articolul 3 alineatul 4) din Aranjamentul de la Madrid instituie un regim de soluții subsidiare pentru a stabili data înregistrării, și anume: criteriul general este acela al datei prezentării cererii la biroul internațional; în mod excepțional, aceasta va fi amânată până la data primirii formularului de administrația competentă din țara de origine, dacă aceasta din urmă îl transmite biroului internațional în următoarele două luni; în sfârșit, în cazul unor neregularități, înregistrarea internațională va purta data la care au fost îndreptate toate neregularitățile cererii internaționale [34].

66. Din cele de mai sus se deduce nu numai că obligația de utilizare continuă să fie reglementată de legislația națională, care, în Comunitatea Europeană, este parțial armonizată în modul pe care l-am descris, ci și că, începând cu data înregistrării internaționale, marca este protejată, chiar dacă această protecție este condiționată de expirarea termenului de un an acordat statelor contractante desemnate în fiecare formular pentru a refuza protecția solicitată pe teritoriul acestora, ceea ce demonstrează că nici nu este de așteptat ca data înregistrării să se suprapună cu data dobândirii folosinței depline a acestor drepturi de proprietate intelectuală. În plus, având în vedere că înregistrarea mărcii protejate la biroul internațional se „substituie", potrivit terminologiei folosite la articolul 4 bis din Aranjamentul de la Madrid, înregistrărilor naționale, neexistând, prin urmare, o înregistrare propriu-zisă a respectivei mărci internaționale la oficiile naționale, care nu sunt decât informate despre acest fapt, singurul mod fiabil de verificare a datei la care procedura de înregistrare internațională s-a încheiat ar fi acela de a recunoaște acest caracter final datei de înregistrare la acest birou.

67. Această dată coincide cu data la care începe să curgă termenul de grație referitor la obligația de utilizare, în conformitate cu directiva. Efortul evident al legislației internaționale de apropiere a celor două date, cea națională și cea internațională, pledează de asemenea în favoarea soluției pe care o susținem, întrucât, în cazul în care s-ar accepta ceea ce s-a propus prin observațiile depuse în cadrul prezentei proceduri preliminare, respectiv că termenul nu începe să curgă înainte ca protecția să devină incontestabilă, ar provoca divergențe regretabile privind data la care începe numărătoarea

34 — Regula 15 alineatul 1) din regulamentul de aplicare.

inversă cu privire la obligația de utilizare a mărcii: în anumite cazuri, aceasta ar depinde de dispozițiile naționale, în special atunci când sunt admise motive relative de refuz al înregistrării, iar în altele, de rezultatul reclamațiilor introduse de către terți împotriva mărcilor internaționale, ceea ce ar amâna termenul în discuție până la date foarte incerte.

68. Cu atât mai mult trebuie subliniat rolul capital pe care îl joacă data de înregistrare internațională [35], întrucât aceasta este decisivă pentru calcularea termenului stabilit țărilor contractante pentru refuzarea înregistrării [36], pentru începerea producerii efectelor înregistrării [37] sau a cererii de extindere teritorială [38], pentru durata și independența sa [39], precum și pentru reînnoirea sa [40]. Prin urmare, fiind un punct de referință pentru atât de multe aspecte, apare ca fiind logic ca această dată să joace același rol și în privința momentului nașterii obligației de utilizare.

69. În ceea ce privește decalajul provocat de un eventual refuz al înregistrării în vreunul dintre statele semnatare ale Aranjamentului de la Madrid, trebuie făcute două precizări: prima, cu privire la motivele absolute de refuz al înregistrării, întrucât în sistemul stabilit prin acest acord acestea sunt prezumate improbabile, având în vedere că au fost examinate în țara de origine a mărcii, precum și datorită unificării criteriilor prin Convenția de la Paris. A doua, cu privire la motivele relative de refuz al înregistrării, printre care figurează diligența întreprinderilor care, înainte de a solicita înregistrarea internațională a unei mărci, sunt în măsură să verifice fără cheltuieli excesive care sunt mărcile susceptibile de a se opune aceleia care le aparține în statele pentru care solicită protecția mărcilor lor.

70. Astfel, prin urmare, suntem convinși că și pentru mărcile internaționale „data la care înregistrarea s-a încheiat" coincide cu data care a fost înregistrată la biroul internațional din Geneva.

71. Având în vedere explicațiile care precedă, considerăm că trebuie să se răspundă la prima întrebare preliminară adresată de Oberster Patent- und Markensenat că expresia „data la care procedura de înregistrare s-a încheiat" de la articolul 10 alineatul (1) din Directiva 89/104/CEE nu se referă la data la care începe perioada de protecție, cu care poate să coincidă, ci la data la care autoritatea competentă, în conformitate cu legislația sa națională, sau, în cazul unei mărci internaționale, biroul internațional încheie procedura de înregistrare.

35 — Botana Agra, J. M., *op. cit.*, p. 38 și următoarele, subliniază acest aspect fundamental.

36 — Articolul 5 alineatul 2) din Aranjamentul de la Madrid.

37 — Articolul 4 alineatul 1) din Aranjamentul de la Madrid.

38 — Articolul 3 alineatul 2) din Aranjamentul de la Madrid.

39 — Articolul 6 alineatul 2) din Aranjamentul de la Madrid.

40 — Articolul 7 din Aranjamentul de la Madrid.

2. Interpretarea articolului 12 alineatul (1) din Directiva 89/104

72. Decăderea apare ca fiind strâns legată de obligația de utilizare, însă este diferită de aceasta prin faptul că termenul poate să înceapă să curgă în orice moment, fără nicio legătură cu încheierea procedurii de înregistrare. Atunci când titularul neglijează să exploateze marca pe o perioadă mai lungă de cinci ani, concurenții acestuia și terții care prezintă un interes în acest sens au posibilitatea de a-și apropria în mod legal marca. În orice caz, cele două mecanisme juridice, precum doi boi care trag la același jug, urmăresc același obiectiv legislativ: adaptarea realității înregistrărilor la realitatea pieței, astfel cum am precizat deja.

73. Organul de trimitere solicită să se stabilească motivele susceptibile să justifice neutilizarea unei mărci comerciale în perioada stabilită de legislația comunitară. În litigiul principal, Lidl invocă „obstacole birocratice" incompatibile cu strategia sa comercială, care constă în vânzarea produselor purtând marca „Le Chef DE CUISINE" exclusiv în propriile sale magazine, a căror deschidere a fost întârziată destul de mult față de ceea ce se prevăzuse.

74. În temeiul răspunsului pe care l-am propus la prima întrebare, în legătură cu legislația austriacă privind mărcile, nu ar fi indispensabil să se răspundă la a doua întrebare pentru soluționarea litigiului principal. Cu toate acestea, în ipoteza în care Curtea nu ar fi de acord cu punctul nostru de vedere și ar considera oportun să interpreteze articolul 12 din directivă, vom expune pe scurt câteva idei cu privire la acest aspect.

75. Nu considerăm că această întrebare preliminară este inadmisibilă, astfel cum susține Republica Austria, întrucât contextul său nu este unul generic, iar descrierea faptelor este suficient de precisă pentru a stabili interesul și necesitatea de a pronunța o hotărâre.

76. Jurisprudența Curții s-a pronunțat deja cu privire la articolul 12 alineatul (1), mai precis cu privire la semnificația „utilizării serioase", declarând că o marcă face obiectul unei astfel de utilizări „atunci când este utilizată în conformitate cu funcția sa esențială [...], în scopul de a crea sau de a conserva un debușeu pentru aceste produse și servicii, fiind excluse utilizările cu caracter simbolic având ca unic obiect menținerea drepturilor conferite de marcă" [41]. Pentru aprecierea caracterului serios al utilizării, trebuie să se ia în considerare „ansamblul faptelor și al împrejurărilor adecvate pentru a stabili realitatea exploatării comerciale a [mărcii], în special utilizările considerate ca fiind justificate în sectorul economic vizat [42].

41 — Hotărârea Ansul, citată anterior, punctul 43.
42 — *Ibidem*.

77. Prin urmare, orice utilizare a unei mărci care nu ar răspunde acestor principii nu corespunde noțiunii de utilizare serioasă. Am indicat deja că utilizarea privată a unei mărci, aceea care nu depășește sfera internă a titularului, este lipsită de relevanță, în măsura în care aceasta nu vizează apropierea unei părți a pieței, motiv pentru care nu se consideră nici „suficientă" și nici „serioasă" adoptarea unor măsuri pregătitoare în vederea comercializării produselor sau a serviciilor sau activitatea de stocare sau de depozit, atunci când mărfurile nu părăsesc localurile întreprinderii [43].

78. Cu toate acestea, dispoziția analizată face trimitere la posibile motive de justificare a neutilizării, fără a menționa însă vreun exemplu. Articolul 19 din Acordul TRIPS este, în această privință, de mare ajutor. Potrivit acestuia, circumstanțele *independente de voința titularului* mărcii și care *constituie un obstacol în calea folosinței mărcii*, precum restricțiile la import sau alte prevederi ale autorităților publice ce vizează produsele sau serviciile protejate prin marcă, trebuie să fie considerate motive întemeiate.

79. „Obstacolele birocratice" invocate de Lidl în litigiul principal, chiar dacă nu țin de liberul arbitru al proprietarului mărcii, trebuie să aibă o legătură directă cu marca, în așa măsură încât utilizarea acesteia să depindă de finalizarea procedurilor administrative. Ne putem imagina că astfel s-ar fi întâmplat dacă Lidl ar fi așteptat o autorizație sanitară pentru produsele comercializate sub marca „Le Chef DE CUISINE" sau, dacă ar fi fost vorba de un medicament, de omologarea acestuia de către autoritățile sanitare competente. Însă complicațiile care decurg din întârzieri în eliberarea autorizațiilor de construcție a spațiilor comerciale nu prezintă o legătură suficient de strânsă cu marca. Nu înțelegem nici motivul care a împiedicat societatea Lidl să își modifice la timp strategia comercială; aceasta ar fi putut institui un sistem de licențe pentru distribuirea produselor sale pe o perioadă limitată cu alți distribuitori de produse alimentare sau cu magazine alimentare.

80. De asemenea, astfel cum afirmă Comisia în mod întemeiat, strategia comercială a unei întreprinderi se află în întregime sub controlul decizional al societății, astfel că este dificil să se admită că i-a fost imposibil să rezolve eventualele dificultăți administrative prin adaptarea acesteia la vicisitudini și întârzieri. Pentru acest motiv, în această cauză apare o îndoială în ceea ce privește comportamentul care a împiedicat cel mai mult realizarea obiectivului urmărit: este vorba de meandrele formaliste ale procedurii administrative sau de încăpățânarea oarbă a întreprinderii în aplicarea unui plan inadecvat? Însă aceste investigații, întrucât au un caracter factual, sunt de competența instanței naționale, care cunoaște mai bine faptele și își asumă responsabilitatea soluționării litigiului pe fond.

43 — A se vedea concluziile prezentate în cauza Ansul, citată anterior, punctul 57.

81. Prin urmare, în temeiul considerațiilor care precedă, propunem Curții să răspundă la a doua întrebare preliminară interpretând articolul 12 alineatul (1) din Directiva 89/104/CEE în sensul că motivele întemeiate de justificare a neutilizării unei mărci trebuie să fie independente de voința titularului și să constituie un obstacol în calea utilizării mărcii. În cazul în care aceste condiții sunt îndeplinite, formalitățile administrative fac parte din această categorie de motive justificative, ceea ce nu este cazul atunci când acestea împiedică punerea în aplicare a unei strategii comerciale, întrucât întreprinderea își păstrează puterea de decizie pentru a o adapta la dificultățile administrative. Organul de trimitere are sarcina de a aprecia elementele de fapt în lumina acestor indicații.

VI — Concluzie

82. În lumina tuturor observațiilor care precedă, propunem Curții să răspundă la întrebările preliminare adresate de Oberster Patent- und Markensenat după cum urmează:

„1) Expresia «data la care procedura de înregistrare s-a încheiat» de la articolul 10 alineatul (1) din Prima directivă a Consiliului 89/104/CEE din 21 decembrie 1988 de apropiere a legislațiilor statelor membre cu privire la mărci nu se referă la data la care începe perioada de protecție, cu care poate să coincidă, ci la data la care autoritatea competentă, în conformitate cu legislația sa națională, sau, în cazul unei mărci internaționale, biroul internațional încheie procedura de înregistrare.

2) Articolul 12 alineatul (1) din Directiva 89/104/CEE trebuie să fie interpretat în sensul că motivele de justificare a neutilizării unei mărci trebuie să fie independente de voința titularului și să constituie un obstacol în calea utilizării mărcii. În cazul în care aceste condiții sunt îndeplinite, formalitățile administrative fac parte din această categorie de motive justificative, ceea ce nu este cazul atunci când acestea împiedică punerea în aplicare a unei strategii comerciale, întrucât întreprinderea își păstrează puterea de decizie pentru a o adapta la dificultățile administrative. Organul de trimitere are sarcina de a aprecia elementele de fapt în lumina acestor indicații."